

Міністерство освіти і науки України
Львівський інститут економіки і туризму

**«РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО ЕТНОТУРИЗМУ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

*Збірник матеріалів
III Всеукраїнської науково-практичної конференції
молодих вчених та студентів*

(15 травня 2013 р.)

Львів
2013

Міністерство освіти і науки України
Львівський інститут економіки і туризму

ББК 75.81

«Розвиток українського етнотуризму: проблеми та перспективи» : [Текст] :
Зб. матер. III Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених (Львів, 15 травня
2013 р.) / Міністерство освіти і науки України, Львівський інститут
економіки і туризму. — Львів : ЛІЕТ, 2013. — 158 с. — 300 пр.
ISBN 978-966-2400-14-4.

У збірнику матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції
молодих вчених висвітлюються проблемні питання, пов'язані із визначенням
поняття «етнічний туризм», його місця у структурі туризму. Статті учасників
конференції окреслюють здобутки, сучасний стан, проблеми та перспективи
розвитку етнотуризму в Україні та світі; аналізують основні ресурси етнічного
туризму з метою залучення їх до формування якісного туристичного продукту
України.

Для наукових, науково-педагогічних працівників, фахівців сфери туризму,
аспірантів та студентів вищих навчальних закладів.

ОРГАНІЗАТОРИ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Львівський інститут економіки і туризму

**Донецький національний університет
економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського**

Департамент міжнародного співробітництва та туризму ЛЮДА

Львівська асоціація розвитку туризму

УПОРЯДНИКИ:

Бочан І. О. — ректор ЛІЕТ, д. е. н., професор, голова оргкомітету;

Паньків Н. Є. — начальник наукового відділу ЛІЕТ, к. г. н.;

Цимбала О. С. — завідувач музейного комплексу

Рекомендовано до друку

Вченою радою Львівського інституту
економіки і туризму (протокол № 3 від 17. 04. 2013 р.)

ISBN 978-966-2400-14-4

© Львівський інститут
економіки і туризму, 2013
© Автори статей, 2013

ЗМІСТ

<i>Бочан І. О.</i> Вступне слово	5
<i>Мальська М. П., Зінько Ю. В., Горішевський П. А.</i> Етнографічні послуги у сільському туризмі Карпатського регіону	7
<i>Юнко М. М., Висоцька О. Я.</i> Духовні цінності та звичаєвість народного побуту мешканців сіл Максимовичі, П'яновичі і Лановичі Самбірського району Львівської області	12
<i>Токарева Т. В., Чмига О. О.</i> Використання незвичайних традицій в етнотуризмі	20
<i>Берест Р. Я., Адамишин О. М.</i> Колонії німецьких поселенців на Миколаївщині	25
<i>Стоколос-Ворончук О. О., Цимбала О. С.</i> Персоналії в контексті українського етнотуризму	31
<i>Луців Н. В., Кривульчак І. М., Файдула М. М.</i> Гуцульська писанка — товарний бренд в етнотуризмі Карпатського регіону	38
<i>Сеник Л. Я., Тарас Я. А.</i> Лялька–мотанка — любов поколінь, символ нації, душа народу	44
<i>Козак Г. Ю., Тимків І.</i> Традиції бондарського ремесла на Дрогобиччині як фактор туристичної привабливості краю	49
<i>Луців Н. В., Фтома Т. Б., Москва Ю.</i> Гаварецька кераміка: історія, сьогодення, перспективи використання в етнотуризмі	56
<i>Мартинович С. А., Цимбала О. С.</i> Гончарні вироби як сувенірний етно-бренд регіону	61
<i>Кочура Р. С., Ніколайчук Т. С.</i> Український етнос та звичаї в готелях України	66
<i>Каліберда О. О.</i> Африканські релігії як елемент етнотуризму	71
<i>Франків І. Я.</i> Курганні поховання Миколаївщини	75
<i>Панасюк К. А.</i> Передумови розвитку етнічного туризму	80
<i>Івашко Ю. П., Шило Н.</i> Використання національних обрядів та звичаїв у формуванні етнотурів (на прикладі святкування Різдва)	85

Пагу Є. О. Використання етнічних обрядів та традицій приазовських греків при створенні анімаційних програм	89
<i>Белікова М. В., Гресь-Євреїнова С. В. Етнічні тури Запорізькою областю: досвід та практика .....</i>	94
<i>Гурова Д. Д. Передумови розвитку етнотуризму в Запорізькому регіоні .....</i>	99
<i>Дутчак О. І. Етнотериторіальна структура Івано-Франківської області ....</i>	104
<i>Явкін В. В., Варварюк О. А. Соціально-економічні передумови розвитку сільського зеленого та етнотуризму в гірських депресивних районах (на прикладі Чернівецької області) .....</i>	109
<i>Теребух А. А., Хім'як М. Ю. Етнотуризм як маркетинговий тренд .....</i>	113
<i>Стецик Ю. О. Значення василіанських монастирів Перемишльської єпархії для розвитку національно-релігійної культури Бойківщини (XVII–XVIII ст.) .....</i>	117
<i>Гуменюк Г. М., Дячок В. О. Народні художні промисли Гуцульщини як важливий чинник розвитку туризму в регіоні .....</i>	125
<i>Смикова М. О., Нога В. І., Ващенко О. О. Сувенірна продукція як складова брендінгу дестинації .....</i>	133
<i>Смирнов І. Г. Стан і перспективи використання етнічних особливостей у готельно-ресторанній сфері .....</i>	139
<i>Галик В. М. Етнотуристична діяльність Івана Франка .....</i>	148
Резолюція III Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та студентів «Розвиток українського етнотуризму: проблеми та перспективи» (15 травня 2013 р., м. Львів, Україна)	155

УДК 338.485:39

Стоколос-Ворончук О. О., Цимбала О. С.,
Львівський інститут економіки і туризму

ПЕРСОНАЛІЇ В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОГО ЕТНОТУРИЗМУ

У сучасних умовах розвитку туризму необхідним є глибоке вивчення і творче використання українським суспільством національного духовного здобутку минулого для розуміння новітніх феноменів і процесів у соціокультурній сфері. У цій статті розглянуто механізм взаємодії туризму і етнокультури, що сприятиме поживленню туристичного руху в регіонах.

Ключові слова: етнотуризм (ностальгійний туризм), краєзнавство, фактори що впливають на розвиток туризму, персоналії.

Прогнози світових туристичних статистичних джерел, таких як TourMIS, IPK International, ATLAS та EUROBAROMETER, досліджені у City Tourism and Culture, The European Experience, ETC Research Group герогт, демонструють, що кількість туристів до європейських міст буде зростати, особливо «культурний міський туризм до малих міст Центральної та Східної Європи» [1]. Очікується, що «традиційні туристичні міста Європейського Союзу втратять частину своїх туристів на користь нових міст у Центральній та Східній Європі». Якщо регіон, місто, село хоче «потрапити на мапу», бути включеним до туристичних маршрутів, воно має запропонувати цілий ряд послуг, щоб привабити вітчизняних і закордонних клієнтів, які шукають нові місця для відвідування. Пошук нових, творчих підходів до перетворення регіону на популярне місце вимагає поставлених завдань щодо розробки спеціального циклу екскурсій, розрахованих на чітко визначені групи споживачів на ринку таких послуг. Тобто, поряд із традиційними видами туризму пріоритетними мають стати і нові, так звані нетрадиційні види туризму. Серед них — ностальгійний чи етнотуризм.

У цій праці автори поставили собі за мету визначити роль й внесок окремих громадських діячів, представників певного етносу, у розвиток туристично-екскурсійної діяльності західного регіону України.

У перекладі з грецької ностальгійний туризм означає «туга за батьківщиною, духовна слабкість за минулим». На сьогоднішній день, за перспективністю розвитку, він поступається тільки сільському (зеленому). Все більше іноземців мають бажання відвідати історичну батьківщину своїх батьків, дідів, прадідів, або ж відвідати місця поховань своїх славетних одноплемінників. «Що краще ніж туризм, сприяє взаєморозумінню між народами, викликаючи захоплення спільною природною і культурною спадщиною? Геніальні творіння людини і природи пробуджують у нас відчуття прекрасного.

Прикладом може бути щорічне масове паломництво брацлавських хасидів до Умані, Брацлава, Меджибожа, Полонного та інших міст на могили

Беш Тови та його проповідників (цадиків). Цього року в Умані, де поховано духовного лідера євреїв Цадика Нахмана, збереться вдвічі більше людей, ніж зазвичай. Помічник головного київського рабина, який зустрів в аеропорту «Бориспіль» VIP-гостей, розповів, що серед прочан лише половина справжні брацлавські хасиди. До України прибувають усі євреї, бо це перетворилося на модний тренд. «Це можна назвати трендом. Я не можу сказати, що це мода, це тренд. Є тенденція літати в Умань, тому що комусь це допомагає, комусь це просто цікаво», — розповів помічник рабина [6].

Ще один приклад креативного рішення залучення туристів вважаємо грецьку національну компанію, яка пропонує турфірмам представляти Грецію не як «сонце, пісок і море», а привертати увагу до таких аспектів, як культура, зимовий спорт, національні свята. А маркетинговий план Норвезького туристичного офісу вміщує точне визначення стратегічних секторів, серед яких тури «недоторканими місцями природи», тематичні тури і зимовий відпочинок.

Львівська область має унікальне геополітичне й географічне положення. У регіоні не тільки унікальні природні можливості, а й надзвичайна культурно-історична спадщина, що приваблює іноземних туристів ностальгійними мотивами. Адже до другої світової війни населення, Галичини складалось з українців, євреїв, поляків та представників інших національностей. Щодо поляків, то вони становили тоді третину населення. Владислав Ягайло трактував Львів як одну із столиць і сам бував тут не раз. Власне під час подорожі до Львова він і помер у Городку, до назви якого потім додали Ягелонський. Тим часом у Белзі урядували князі з династії П'ястів Мазовецьких. Перший і найбільш славний з них, Сємовіт IV, відзначив своє панування численними закладеними містами і костьолами.

Одним із тих, хто отримав маєток в околицях Львова, був лицар Завіша Чорний, якому король Владислав Ягайло надав Старе Село. До родів, які у XV–XVI ст. відіграли важливу роль у розвитку Галичини, належали, поміж іншими, Тенчинські (власники Старого Села і Топорова), Тарли (Миколаїв, Дроговиж), Тарновські (Старе Село, Щирець), Гербурти (Радохинці, Брухналь (тепер Терновиця), Прилбичі, Мужилувичі, Куликів, Віднів, Кукезів, Лешнів, Олесько), Сєнєнські (Новосілки, Поморяни, Золочів, Гологори, Олесько), Гурки (Золочів, Яворів, Буськ, Щуровичі) і багато інших. Можна довго продовжувати розповідь про польські роди, які пов'язані з Галичиною. Але саме доцільність формування перспективного напрямку розвитку етнотуристичних маршрутів, які мають бути побудовані за принципом: «Багато позитивних вражень та емоцій про свій рід, про свій народ». Перспективним залишаються історико-культурні та фестивальні маршрути, які знайомлять туристів зі значною спадщиною регіону. Адже «туризм не буде існувати без культури, так як культура є одним з принципових мотивів для переміщення людей» [4]. Як для прикладу, візьмемо «три славні ймення» польського народу, колискою і домом яких

стала Львівщина. Етнотуристичний маршрут можна назвати «Видатні імена Комарно: Кароліна Лянцкоронська, Кароль Шайноха і Мечислав Орлович».

Першою зупинкою, цікавою для туристів у м. Комарно, буде двоповерхова споруда в класицистичному стилі. У міжвоєнні роки в палаці була польська школа. Але раніше в стінах палацу мешкала Кароліна Лянцкоронська, улюблена та найталановитіша дочка графа Кароля. (Як виглядав ще один палац польських магнатів, зараз можна дізнатися хіба з ілюстрацій до книги Кароліни «Wspomnienia wojenne», яку видали 2001 р. у Польщі). Зараз палац перебуває у стані руїни. Місцеві жителі розповідають, що ще кілька років тому цей парк прикрашали альтанки, а кілька десятиліть тому — статуї (ангели роботи А. Вероккіо). Зараз стовбури дерев недвозначно натякають на їх вік і вік палацу.

Кароліні Лянцкоронській, останній з роду Лянцкоронських (історія ж графів Лянцкоронських налічує біля семи століть), пощастило жити у трьох століттях: ХІХ, ХХ та ХХІ. Вона народилася в 1898 р., а померла у Римі у 2002 р. у віці 104 років. Її батько, Кароль Лянцкоронський, був радником цісаря Франца Йосипа, адміністратором цісарського двору, сенатором віденського парламенту, чи не найвідомішим в імперії мистецтвознавцем, колекціонером та меценатом. Серед його друзів були видатні майстри пера і пензля, у тому числі Райнер Марія Рільке, Огюст Роден, Яцек Мальчевський. Кароліна мала ступінь доктора філософії та мистецтвознавства, була видатним спеціалістом з італійського Ренесансу. 1934 р. вона захистила докторську дисертацію у Львівському університеті, тим самим стала першою жінкою Польщі, яка отримала науковий ступінь з мистецтвознавства, та першою жінкою, яка захистила докторат у Львівській *alma mater*. Після смерті батька отримала родинний маєток у Комарно, однак проживала більше у Львові, на Зіморовича, 19. Протягом кількох років пані Кароліна викладала у Львівському університеті, аж поки не була звільнена в квітні 1940 р. Під час війни була в Польській Армії Крайовій та Червоному Хресті. У травні 1942 р. Кароліну заарештували в Коломиї. Потім — в'язниці Станіславова та Львова. Смертний вирок завдяки втручання італійської королівської сім'ї замінили на відбуття покарання в концтаборі Равенсбрюк. Після звільнення у квітні 1945 р. продовжила боротьбу — цього разу вже в Італії. Лянцкоронська покинула кар'єру науковця і всі свої сили присвятила польській науці та культурі. Залишки батьківської колекції живопису вона презентувала польським музеям. У 2000 р. фонд Лянцкоронських виділив 14 000 дол. для музею східних культур у Золочівському замку.

Другою, не менш відомою як для польської спільноти, так і для світового краєзнавчого товариства, є постать Мечислава Орловича. Сучасники називали його ходячою енциклопедією туризму і краєзнавства. Знаменитий польський мандрівник Мечислав Орлович народився у селі Комарне поблизу Львова 17 грудня 1881 р. Сім'я часто переїжджала з одного місця в інше у зв'язку з роботою батька. Значну частину дитинства Мечислав провів у свого дядька Івана Красіцького в Прухніку; проживали Орловичі також в Дембіці, Ярославі, Самборі, Романові. Прибувши у нову місцевість, молодий Орлович, у першу чергу, цікавився історією і географією цього краю. Навчався Орлович на

правничому факультеті Львівського університету, і одночасно у торговельній академії Відня. Відвідував також лекції з історії мистецтва, географії, історії у Львові, Кракові. Під час навчання і подорожей по Європі він захопився туризмом. Молодого науковця особливо приваблювали гори. У 1904 р. почав організовувати екскурсії по Татрах. 1906 р., ставши доктором правничих наук, заснував у Львові Академічний туристичний клуб і став його президентом. Також був співзасновником Академічної спортивної спілки. Часто організовував мандрівки у Карпати. У 1914 р. видав «Ілюстрований путівник по Галичині».

У 1917 р., під час військової служби у Перемишлі, він написав «Ілюстрований путівник по Перемишлю і околицях». У міжвоєнний час Орлович багато зробив для розвитку туризму у Польщі, після Другої світової війни він брав активну участь у відновленні туризму в поруйнованому краї, вихованні туристичних кадрів. Працював у 1919–1932 рр. референтом з туризму у Міністерстві громадських робіт, а у період 1932–1939 і 1945–1952 — референтом у туристичному відділі Міністерства шляхів сполучення. В останні роки також співпрацював як член комітету у справах туризму при Президії уряду. Невгамовний дідусь уже в похилому віці не переставав організовувати екскурсії і сам часто вирушав у мандрівки з рюкзаком за плечима. Помер він 4 жовтня 1959 р. у 78-річному віці. Похований у Варшаві на Алеї заслужених кладовища на Повонзках. Його іменем названі вулиця у польській столиці, туристичні шляхи, будинок туристів і туристичний клуб. У 1970 р. у Варшаві вийшла посмертна книга Орловича — «Мої туристичні спогади».

Його путівник по Європі є одним із найцікавіших туристичних видань початку ХХ ст. Присвячений він Центральній і Східній Європі. Автор подав найважливіші туристичні маршрути Польщі, Литви, Латвії, Естонії, Фінляндії, Росії, Білорусі, України, Грузії, Вірменії, Азербайджану, Узбекистану, Молдови, Чехії, Словаччини, Угорщини, Австрії, Боснії і Герцеговини, Німеччини, Швейцарії. Вміщено плани центральної частини 17 міст,

кольорова карта Європи та схема залізничних колій. Численні ілюстровані путівники по містах, краях і землях досі викликають інтерес у дослідників історії і є незамінним джерелом для написання краєзнавчих книг.

Ще однією «привабливою» постаттю Комарна можна вважати Кароля Шайноху, фундаторп «ягайлонської ідеї». Кароль Шайноха, син Вацлава та Марії з Лозинських, народився в містечку Комарно 20 листопада 1818 р. Його батько приїхав до Галичини з Чехії. На чеське походження Кароля вказують також документи самбірської та львівської гімназій (де він навчався), в яких наш герой фігурує як Schejnoha von Wtellsensky. І лише у дорослому віці Кароль сполонізував своє ім'я на Szajnocha. На межі XVIII–XIX ст. епоха романтизму захопила і молодого К. Шайноху. У чотирнадцятирічному віці сформував конспіративне «Товариство старожитностей» для збору інформації про історичні пам'ятки Галичини. Дізнавшись про це, директор Львівської гімназії доповів шефові президії губернії баронові Францу Крігу. Проте, директор поліції Леопольд Захер, який сам був великим прихильником історії, відмовився відкривати кримінальну справу проти юнака.

У 1835 р. К. Шайноха вступив на філософський факультет Львівського університету, проте в січні наступного року його арештували. Цього разу поліції передали листівки з революційними віршами, які знайшли в Бернардинському костелі й університеті. Після виходу на волю К. Шайноху позбавили змоги далі навчатися в університеті, натомість він почав заробляти на хліб приватними уроками. Пізніше працював коректором у львівських часописах, публікував власні поетичні та драматичні твори. Оскільки вони були невисокої вартості, К. Шайноха, згодом, перейшов на поле історичної науки. Свою першу працю «Вік Казимира Великого» К. Шайноха опублікував 1848 р. Популярність йому принесла надрукована наступного року праця «Болеслав Хоробрий». А основним твором К. Шайнохи є тритомна монографія «Ядвіга та Ягайло» (1855–1856; перевидана 1861 р. у чотирьох томах).

У 1853 р. К. Шайноху призначили заступником доглядача фондів Бібліотеки Осолінських, з 1856 р. — редактор «Розмаїтостей» (додаток до «Львівської газети»). Письменник працював у важких умовах, він не мав навіть власного житла і жив у кімнатці, яку йому відвів граф Володимир Дідушицький у своїй львівській резиденції. Ув'язнення підірвало здоров'я Шайнохи назавжди, 1860 р. історик остаточно втратив зір, а останні роки свого життя був паралізований. Кароль Шайноха помер 10 січня 1868 р. Пам'ятник на його могилі, встановлений стараннями вдови Йоанни з Білінських, є однією з найбільших окрас Личаківського цвинтаря (скульптори — Паріс Філіпі й Альба Марія Періє). Монумент складається з обеліска,

над яким розпростер крила орел. У ніші обеліска мармуровий бюст покійника, а перед ним сидять дві музи: історії Кліо з розвинутим сувоєм із назвами праць К. Шайнохи («Ядвіга та Ягайло», «Лехіцькі образки», «Смерть Чарнецького», «Звичаї первісних слов'ян») і муза трагедії Мельпомена (К. Шайноха був автором шести історичних драм) на щиті є поєднання трьох гербів — польського Орла, литовської Погоні і київського Архангела Михаїла 1928 р., а під пам'ятником поховано також Владислава Шайноху, сина історика, який був професором Ягелонського університету в Кракові.

Таким чином, можемо стверджувати, що етнічний туризм для Львівщині має мати особливе значення тому, що він об'єднує сучасну інфраструктуру з унікальними історичними й культурними аспектами, що є необхідними для розвитку сучасної туристичної індустрії. А використання персоналії у розробці етномаршрутів є тією «родзинкою», яка сприятиме прагненню іноземних туристів побачити історичну батьківщину своїх предків, ознайомитися з її культурою та звичаями. А розкриття етнокультурної своєрідності будь-якої території найбільш повно розкривається через усі форми і цикли багатогранної діяльності людини.

Література

1. European cultural heritage (volume II) a review of policies and practice. — Strasburg. — 2001. — P. 95–96.
2. Orłowicz M. Przewodnik po ziemiach dawnej Polski, Litwy i Rusi. — Warszawa: 1914, 267 s.
3. Targosz R. Mieczysław Orłowicz (1881–1959) Propagator turystyki masowej i sportu. Wydawca: Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu, 2008. — 200 s.
4. Гайворонюк Н., Уманців Б. Перспективи розвитку ностальгійного туризму у Карпатському Євро регіоні // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Інноваційний розвиток економіки. Вип. 6. В 4-х ч. / НАН України. — Ч. 4. — Львів, 2003. — С. 255–260.
5. Меламед В. Евреи во Львове (XII – первая половина XX века). — Львов: Совместное украинско-американское предприятие ТЕКОП, 1994. — 56 с.
6. Паломництво до Умані перетворюється на модний тренд [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://tsn.ua/ukrayina/vse-bilshe-yevreyiv-zlitayutsya-v-uman-bo-ce-stalo-modno.html>
7. Сільський зелений туризм — моя власна справа // Методичні рекомендації власнику сільської садиби. — Львівська обласна служба зайнятості, 2006.
8. Стеченко Д. М. Управління регіональним розвитком. — К.: Вища школа, 2000. — 222 с.
9. Україна в міжнародно-правових відносинах. Кн. 2. Правова охорона культурних цінностей / Відп. ред.: Ю. С. Шемшученко, В. І. Акуленко. — К.: Юрінком Інтер, 1997. — 864 с.
10. Шольц К.-А. Туристический бизнес: прогноз до 2020 года [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.dw-world.de/dw/article/0,2144,1266022,00.html>

Стоколос-Ворончук О. О., Цимбала О. С.

ПЕРСОНАЛИИ В КОНТЕКСТЕ УКРАИНСКОГО ЕТНОТУРИЗМУ

В современных условиях развития туризма необходимым является глубокое изучение и творческое использование украинским обществом национального духовного достижения прошлого для понимания новейших феноменов и процессов в социокультурной сфере. В этой статье рассмотрен механизм взаимодействия туризма и этнокультуры, что будет способствовать оживлению туристического движения в регионах.

Ключевые слова: этнотуризм (ностальгический туризм), краеведение, факторы что влияют на развитие туризма, персоналии.

Stokolos-Voronchuk O., Tsymbala O.

PERSONALIA IN THE CONTEXT OF THE UKRAINIAN ETHNIC TOURISM

In today's tourism development, a deep study and creative use of the national spiritual achievements by the Ukrainian nation for understanding the new phenomena and processes in the socio-cultural sphere is required. In this article the mechanism of interaction between tourism and ethnic culture that would encourage tourism in the regions is considered.

Key words: ethnic tourism (nostalgic tourism), local history, factors that influence the development of tourism, personalia.